

XXII. L E V É L.

*Költ Komáromban, Karátson Havának
16. Napján.*

*A' Lengyel Király' el-ragadtatásának foly-
tatása.*

Reggeli öt óra felé be-jutott a' Király Varlóba! Az ezernyi ezerzer kettőztetett: Eljen a' Király! hangja a' felhőkig emelkedett, minden ember a' Király' kotsijához tódult, és igyekezett annak le-szállásával hozzá közelebb esni, kezét tsókolni, avagy tsak ízemélyét meg-illetni. Még a' Király-nak gyilkosából annak szabadítójává lett gonosz-tévő is, fok hízelkedő közönetekkel tiszteltetett. — Mindenek el-felejtették a' véghetetlen örömnök első tüzeben az ő szándékjának undokfágát, senkinek sem jutott az eszébe, hogy ő ragadta-el a' Királyt. — Mindenek úgy nézték őtet, mint annak szabadítóját, és azt, a' ki a' Hazának a' maga Királyát visszsa adta. — Stanislaus Augustus e' környül-állások között, a' maga vérivel meg-hintetve, széllyel ment hajával, meg-szaggatott és meg-rútított ruháiban, fokkal nagyobbnak és szeretetre méltóbbnak

Y

mu-

mutatta magát, mint azon a' fényes napon, mellyen leg-elsőben a' Koronával fel-ékefítette. Tsudálkozásra méltó vidámsággal fogadta lakó-szobájában az elébe fietőknek jó kívánásokat, és minekelőtte febeit bé-kötöztette volna, mindenek előtt olly szelíd tsendességgel beszéltette ki-állott történeteit, mint ha ugyan valamelly más embernek, és nem magának nyomorúságát adta volna elő. Minden hallgatók gráditsonként ragadtattak a' félelemről a' szánakozásra, a' szánakozásról a' bámúlásra, a' bámúlásról a' rettegésre, a' rettegésről a' kétségbe esésre, a' kétségbe esésről a' reményfőgre, és a' reményfőgről a' szívet szorító leg-nagyobb örömré. Minden ember tsupa fül és ízem vólt. — Eggy fél óra múlva mindeneket el-botsáttott a' Király magától, a' kik szobájában vóltak, és azután febeit a' Seb-Orvosokkal meg-vizsgáltatta, mellyek szinte feje-velejéig mentek. Nehéz és fájdalmas vólt annak bé-kötése, mivel a' vér a' fok időre meg-aludt, annyival inkább, hogy a' Királynak feje mindenkor mezítelenen, és az éjtzakai nedves levegő-égnek ki-téve vólt; de még is a' Király az egész kötözés alatt tsak meg sem változott. A' lábai annyira megdagadoztak, hogy faruját le kellett vágdalni, és azon fellyül tsupa sebekből állottak. Minekutánna tehát a' leg-hatalmasabb

Or-

Orvosságokkal értették volna Királyi személyét, le-nyúgodott.

Azonban a' Király' szabadítójának afzalt készítettek, a' ki meg-befzéllette, hogy ő a' Krakau Palatinátusból ízármazott, és Kofinskynek neveztetik; hogy ő egyedül ostobaságból, és a' mások' tsábítása után emelte-fel magát a' Király ellen; hogy ő Varsót el-hagyván, a' szövetkezettekhez által ment, és azoktól a' Pulawsky Regimentjében Tifztnak tétetett. Meg-vallotta továbbá azt is, hogy Pulawsky ötöt Lukawskyval és Strawinskyval együtt választotta a' Királynak el-óltására, és mind hármokat Czenstochauban a' meg-feszítettett Jépusra, (vagy a' mint mások tartják, a' Mária tsuda-tévő képire) meg-eskette, hogy a' Királyt, vagy eleven kezibe adják, vagy, ha az meg nem eshetne, leg-alább meg-ölik. El-befzéllette azt is, hogy a' több 37. embereket ök magok választották; és hogy 4. egész hétig jártak kelték Varsó körül, míg nem utóljára 2-dik Novemberben paraszti ruhába öltözvén, és lovaikat szénával 's 'fákokkal (mellyek között ruháik, fegyvereik és nyergeik el-rejtve vóltak) terhelt szekerekbe fogván, a' Városba bé-szöktek, és egy bizonyos házban az újVárosban tartózkodtak mind addig, míg nem meg-esett gonofzágokat véghez-vitték.

Kofinsky míg a' Kastélyban szemes vizsgálzat alatt ugyan, de minden lehető szelídfeleggel tartatnék; rendelés tétetett, hogy a' több környül-álló dolgokat is ki-tanúlhasfák. — Igaz Neve néki nem Kofinsky volt, mert azt tsak úgy öltözte magára, hanem Kufeczminsky Íván, — ő volt a' leg-első, a' ki a' Király után lőtt, a' ki a' Királyt hajánál-fogva meg-ragadta, és a' lóra felvetette. És ezen az okon a' Koronának Marfallja, Hertzeg Lubomirsky, kívánta vala is ötet a' Királytól, a' maga hatalma alá. De a' Király meg-parantsolta, hogy semmi bántása ne légyen, mivel, Királyi szavát adta néki, — melly Királyi parantsolat el-lent nem állván, gyakran erős exámenre vonatott. — Még azon 4-dik Novemberben, pompás háláadó ének (Te Deum laudamus) tartatott fok ágyúk el-fütögetéiek alatt, a' nagy Templomban, és a' fő-Városnak bizonyosabb békeiségére nézve ez a' parantsolat hirdette-tett-ki: hogy senki nagy büntetés alatt, estvéli kilentz óra után magát az útszán ne lát-tassa, és minden házas tüzes gazda, kik, és mi végre légyenek nála, adja-fel.

Ez alatt a' meg-öletett Hajdú Butzak nagy tisztességgel el-temettetett, és a' Király önnön maga készített néki a' feje felibe emelt márvány Oszlopra, Lengyel nyelven eggy fellyül írást, melly Magyarúl így esik:

Itt

Itt fekszik

BUTZACK HENRICH GYÖRGY,

a' ki

midön a' Királyt,

STANISLAUS AUGUSTUST,

kire a' gyilkosoknak rettenetes fegyvereik tzeloztak, önnön maga testével, mint valamelly pai's'sal óltalmazná, egynehány szúrásokkal által-veretvén ditsőségesen hólt-meg.

A' Király ez Ofzlopot hűféges szolgájának örök emlékezetül, másoknak pedig például nem kevés könyv-hullatások közt emelte. Azután annak Anyját magához hívatta, és fija eránt való fájdalomát jelentvén 's minden lehető kegyességgel vigasztalván ötet, hónaponként négy aranyat rendelt néki hóltá napjáig. — Nem felejtkezett-el a' Király a' Molnárról is, a' ki ötet házába fogadta; hanem azon kívül, hogy tulajdon kezével 100 Aranyakat adott néki jutalmúl ilyen intése mellett: „Tanúld meg ezután a' te ajtódát a' szerentséte- nek előtt bé-nem zárni „szabadságára bízta, hogy kérjen magának a' mit akar, és a' midön az tsak azt kérné, hogy eggy malmot adna néki a' Király, meg-parantsolta, hogy azonnal építenének néki eggyet, hozzá tévén Királyi ígéretét, hogy azt mind ő, mind minden maradéka minden adó-fizetés nélkül fogná bírni.

1772-

1772-dik esztendőnek elején, nevezetesen 5-dik Januáriusban jelent-meg a' Király leg-elsőben közönléges helyen. El-ment tudniillik a' Templomba, hogy ott az Úrnak bé-mutatná háláadásának áldozatját, a' maga leg-pompásabb kotsijában, számos és fényes kísérők között, a' kik mind mentiben, mind a' midőn az Isteni tisztelet után lakó Palotájába vizfsza-térne, e' szókat nagy örömmel hangoztatták: Éljen a' Király, és az napot mint háláadásnak Inncpét Királyi módon inneplette. A' következő napokat pedig nevezetesekké tette azokhoz mutatott kegyességével, a' kik szabadulásának eszközei voltak, kik között első volt a' Molnár, a' kinél el-ragadtatásának éjtszakáján szállást kapott. Ugyan is a' molnárnak felesége szült, és olly kegyelmes volt a' Király, hogy annak gyermekének Kereszt-Atyja lett. A' honnan, a' midőn egynéhány napokkal azután, azt az egész útat, melyet ama' rettenetes éjtszakán tett, számos vgyázó katonák' feregében meg-járta volna; meg-látogatta a' Molnárt is, és kereszt-fiját látni kívánta. A' Molnár ez új kegyelmén a' Királynak tsak el-bámúlt, és szóllani sem tudott; hanem térdre esvén adta gyermekét által a' Fellégnek. Ő pedig meg-indulván, ezt mondotta az egygyű embernek: „ Kellj-
„ fel! a' Királyok, a' kik magok is szen-
„ ved-

„ vedtek, soha sem felejtik-el azokat, a'
 „ kik nékiek szolgáltak, sem a' szerentsét-
 „ leneknek szenvedéseiket.

1773-dik éjzt. meg-jelentek a' Senáto-
 roknak sok stráfákkal rakott házokban, a' Ki-
 rály gyilkosai' dolgoknak meg-vizsgálására ren-
 deltetett férjfijak, és ugyan azon helyre fel-
 vitettek elégféges őrizet alatt a' vétkefiek is.
 Ez első examen alkalmatóságával mindent
 a' Pulawskyra, és az ő parantsolatira vetet-
 tek, mellyek közzül a' Lukawsky eggyne-
 hanyat elő is adott. Az el-fogott gonosz-
 tévők ezek vóltak: a' most nevezett Lu-
 kawsky felefégevel együtt, a' ki tudós vólt
 a' dologban, Cybulsky, Tubalowitz és Steg-
 wezensky, Frankenberg, Pezinsky és Kutz-
 ma, utóljára a' Kofinsky Neve alatt esme-
 retes szabadítója a' Királynak; kik mindnyá-
 jan a' következő examenekben gonosz tsele-
 kedetekről meg-győzöttettek, és bünte-
 tesre méltóknak ítéltettek. Az napon, mel-
 lyen a' Sententziának hozatni kellett vólna,
 bé-ment maga a' Király is a' gyűlésbe, melly
 rend-kívül nagy vólt. Ott egy szívet ille-
 tő beszédet tartott, mellyben a' gonosz-té-
 vőknek nagy Lelkéhez képest kegyelmet
 kért. Meg-engedett maga részéről nékiek,
őt a' titokban maradottaknak is, egye-
bet nem óhajtott, hanem hogy a' Nemzet-
be lehetne Ő eránta igaz szeretetet önteni.

Elföben különösen eszébe jött a' maga szabadi-
 tójaért, Kuzeczminskiért, kinek tsak nem egy
 dítserő beszédet mondott, mellyben semmit
 el nem felejtett, a' mi annak szabadulását
 könnyebbíthette. A' többekről pedig ezeket
 mondotta: „ Ezek a' szövetségeseket tar-
 „ tották az egy Törvény-adó hatalomnak,
 „ és úgy gondolták magokat, mint valófá-
 „ gos Katonákat, a' honnan kötelekségek-
 „ nek esmerték azt véghez-vinni, a' mit
 „ Elöl-járóik parantsoltak. Ezek tsak tu-
 „ datlanfágból vetkeztek, a' tudatlanfág pe-
 „ dig soha sem érdemel olly kemény bün-
 „ tetést, mint a' gonosz szándék. Minek-
 „ okáért ajánlja a' Bíráknak, hogy ne tsak
 „ enyhítsék a' büntetést, minthogy nem
 „ annyira a' Köz-Társaság, mint az ő sze-
 „ mélye sértetett-meg, hanem éppen enged-
 „ jék-el. — Adják ide, úgy mond Beszé-
 „ dének be-rekesztése felé a' Bíráknak, az
 „ Urak e' foglyoknak életeket énnékem, és
 „ én úgy veszem azt, mint leg-drágább aján-
 „ déket minden ajándékok között. Nemes
 „ Bírák! míg élek meg-mutatom az Urak-
 „ nak ezért való háládatosságomat, és a'
 „ midőn a' természetnek folyása, illy fok
 „ nyomorúságok alatt el-alélt életemnek ha-
 „ tárát el-hozza, leg-alább nagyobb tsen-
 „ deséggel és gyönyörűséggel halok-meg,
 „ ha ez egy kérelemben óhajtott véget ér-
 „ vén,

„vén, szívemnek annál nagyobb bizodal-
 „mával mondhatom ez utólfó szókat: U-
 „ram! botsáss-meg minékünk, mint mi is
 „meg-botsátunk a' minket meg-bántóknak. „

Lett ezen Királyi szó-szóllásnak a' Ko-
 finskyra nézve ereje; de a' több go-
 nosz-tévőkre nézve sikeretlen vólt, mint-
 hogy azokra a' Sententzia ki-mondatott,
 28-dik Augustusban közönséges helyen el-
 olvástatott, és a' Törvény-székeknél le-téte-
 tett. Ide ment pedig az ki: Minden go-
 nosz-tévők, az eggy Kofinskyn kívül, foszta-
 sanak-meg betsületektől és méltóságoktól,
 vételsenek gyalázatosokká, vagyonjok és jó-
 zágok vételsen-el tőlök, és adafson a' Vád-
 lóknak, fosztafsanak-meg a' Nemességtől
 még maradékaik is, úgy pedig, hogy soha
 azt el-ne nyerhesék. Pulawskynak, Stra-
 winzkynak és Lukawskynak vágafsék-el fe-
 je és keze, azután teste daraboltafsék négy
 részre, égettafsék-meg, és a' hamva hányas-
 sék szellyel a' levegő-égbe — Cybulskynak
 vétefsék feje — és minthogy Pulawsky és
 Strawinsky kézben nintsenek, tehát a' bün-
 tetés akkor vitefsék rajtok véghez, mikor
 meg-fogatnak, addig pedig neveiket fzegez-
 zék a' törvény-fára. Kofinskyt a' mi illeti,
 ő néki minden büntetés el-engedtetett, de
 úgy, hogy Lengyel - Országot, és annak
 minden Tartományit élete' vélsztesége alatt

kerülje. Frankenberg és Pezinsky, mint-hogy rész szerént kényszerítették a' gyilkos-fágra, holtokig talyigázzanak a' Kaminiéki Várban. Lukawskynak felesége menjen három elztendőre a' fenyíték házba (Zucht-haus) és azután örök számkivetésbe küldes-fék, ezen kívül pedig valamint a' Kutzma, Frankenberg és Pezinsky, úgy ő is legyen nézője a' többek' meg-ölettetéféknek. Tubalovitznak és Stegwezenskynek neveik, kik a' tömlötzben meg-hóltanak, írásnak fekte táblára, és akaiztásanak a' halál-fára

Ez a' Sententia véghez-vitetett Septembernek 10-dik napján, minekutánna előtte-való nap Varsóban, sok helyeken kihirdettetett volna trombita-szó között, hogy Pulawsky és Strawinsky, és azoknak minden gyilkos-társaik, kik a' Törvény előtt meg-nem-jelentek, gonofz tselekedetekért örökösen gyalázatosokká és izám-ki-vettet-tekké lettek.

Építetett e' végre egy magas térségen, mellyen a' Király hirtzoltatott, egy öt ölnyi magasságú néző-hely, és azon ismét egy akaiztó-fa. Reggeli 8. órakor a' két halálra-valók, minekutánna meg-gyóntak, kihozattak a' tömlötzből, és az egész Korona Gárda seregek, és számos Uhlánusoknak őrizetek alatt vitettek a' halál'-helye felé, azon az úton, mellyen ama rettenetes ejtza-
kán

kán a' Királyt menni kényszerítették. Mindenik közülök külön külön paraszt székere-
 ült vala fejér öltözetben, két Kaputzinus ba-
 ráttal. Ezek után következtek Kutzma,
 Frankenberg, Pezinsky, és a' Lukawsky-
 nak felesége egy harmadik kotsin, hogy
 ők is lássák az Execútiót. Midőn a' hely-
 re jutottak volna; a' Korona-Gárdája az Uh-
 lánufokkal egybe, körül fogta a' theátru-
 mot, a' Városi őrizet pedig meg-állott az
 ahoz eggynehány száz lépésre lévő rakás fák
 körül, mellyek körül imitt amott eggyne-
 hány ágyúk voltak ki-szegezve. Fel-ment
 elsőben a' halál' helyére Lukawsky két Kapu-
 tzinussal nagy bátorsággal, és elméjének leg-
 kifesebb meg-háborodása vagy el-tsüggedése
 nélkül, egy bánattal tellyes beszédet tar-
 tott, szemeit is bé-köttetni nem engedte;
 hanem minekutánna még eggyszer meg-gyónt
 volna, önként le-ült a' székre, fejét fel-emel-
 te, és úgy el-üttetvén feje, kezei is el-vag-
 daltattak, teste négy részre osztatott, 's meg-
 égettetett. Következett utánna Cybulsky,
 a' ki hasonlóképpen minden el-tsüggedés
 nélkül ment-fel az épített halál' helyére, de
 semmi beszédet nem tartott, hanem azon-
 nal le-ülvén, szemeit be-kötötte, 's fejét
 csak hamar el-ejtette. Ez meg-lévén, a' hó-
 hér Lengyelül és Németül egy intő beszé-
 det mondott a' Népnek; Cybulsky pedig el-
 te-

temettetett, a' két tömlötzben meg-hóltaknak Neveik fekete Táblákon fel-akasztattak; és a' többek le-írtt őrizet alatt vízfsza vitettek, 's nem fokára a' Sententziában nevezett helyekre küldettek.

A' halálra való' ki-végzések alatt Kutzma kezkenőjét mindenkor szemei előtt tartotta. A' Lukawsky felesége kevés Napokkal azután meg-hólt a' fenyíték házban, Kofinsky 2-dik Detzemberig Varfóban a' Kastélyban maradott, a' melly napon, még egyfzer vévén a' Királyi kegyelmes ígéretet, hogy ő Felsőge felőle ezután is gondolkodni fogna, eggynehány Uhlánusok' őrizetek alatt Krakóba vitetett, hogy ott lenne, míg további forfáról venne parantsolatot.

Pestről. Cs. I.

A' Találós Mese vólt *Hajnal*; a' Rejtett Szó *Magyar*, mellyből ki-telik *ma*, *agyar*, *ragya*.

Találós Mese.

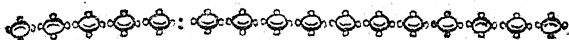
Eleven koporsót ki látott? Senki sem.

Én abban feküdtem: de hóltan e' ? óh nem
A' koporsóm evett, ivott, látta sok szem!
Ki vóltam, tudhat az okos emberi nem.

Bösről. B. S. P.

Rej--

Rejtett Szó.

Bűjkálással töltöm leg-többször életemet,
 Erre büntettek az Istenek engemet,
 Ezt az egyyet tőlök még is meg nyerhettem,
 Hogy három inas van többnyire mellettem.
 Kettő az órromat elől rántzigálja,
 Harmadik a' feggem' hátul tafzigálja.
 A' haragos fokszor meg-fordít, hogyha mér,
 A' Magyar kis gyermek meg-kettőztet-
 ve kér.

Dorogról.

Báró Trenk.

Soha a' B. Trenk élete' le-írása oly nagy
 lármát nem tsinált volna, ha a' Nagy Fri-
 derik uralkodása, oly szelíd és a' despotis-
 mustól oly tökéletesen tiszta nem lett vol-
 na. De éppen e' vólt az oka, hogy az ő
 szerentsétlen forsa, még midőn Magdeburg-
 ban ült, oly nagy figyelmetétséget okozott.
 Ez a' kemény büntetésnek egészen különös
 példája, a' mellyben a' bűnösnek gonosz
 tselekedete közönséges világofságra nem
 hozattatott, mindeneknek szemeket arra for-
 dította, a' ki azt szenvedte. Nem tsuda-
 hat, hogy ezen különös történetről való be-
 szédet oly nagy kívánsággal kapták az em-
 be-

berek: Azonban úgy tetszik, hogy már a 'Trenk élete' le-írásával annyira ment a' dolog, hogy azt egy Robinsonhoz hasonló írásnak tartják az emberek, a' mellyel az a' hasonlatossága van, hogy mind a' kettőnek egy valóságos meg-éftt dolog a' fundamentoma; de a' melly mód nélkül meg van prémezve. A' mint az elsőben annyi igaz van, hogy egyszer egy hajós mester egy Angliai hajós Kapitánytól, egy pufzta szigetbe ki-vettettetett, és ott eggynehány esztendőig élösködött: úgy ebben az utólsóban is igaz az, hogy B. Trenk Glátzban ült; ebből a' fogfágból el-szökvén, ismét kézbe került, és a' Magdeburgi fogfágba rekesztetett. Ezen kívül az ő élete' le-írásában, mi legyen igaz, vagy nem igaz, nehéz meghatározni. Azonban kezd már világosságra jöni, hogy ebben fok nyilván való ditsekedések; és beszéd-béli ellenkezések vagynak. Ezt lehet látni a' Fouquet Generális' emlékezetes dolgaiban, és abban az írásban, a' melly ilyen tzím alatt jött-ki Frankofurtban és Lipsiában. 1788. — *Wahrhafte Erzählung der Schiksale des gewesenen Kaisers. — Reichshofraths Grafen von Gravenitz, — zur Rechtfertigung gegen die Beschuldigungen des Freiherrn von der Trenk, in einem Schreiben aus dem Meklenburgischen.* — Már most senki sem kételkedhetik

tik tovább arról, ki fija lett légyen B. Trenk. A' ki olly hamis vádakat költhet, és még ma is a' világ előtt azt meri ígérni, hogy minden mondásainak igazságokért áll, a' mint ezt B. Trenk Fouquet Generális, annak leánya, és Gróf Gravenitz ellen tselekezi, a' mellyről az említett írásban világos bizonyításokat lehet találni; igen kevés hitele van annak minden egyéb mondásaiban. Igaz ugvan, hogy B. Trenk a' maga élete' le-írásával, olly igen későre állott-elő, hogy nem sok bizonyságokat lehet már ellene kapni. De ugyan ki ne elégedne-meg azok kal, a' mellyek világozságra jöttek. Azonban ígéri magáról ezen írásnak szerzője, hogy nem sokára lesz' szerentséje B. Trenkkel tsak magánosan beszélni. És ezen együtt való beszélgetésből lehet reményleni — hogy még fogunk valamit hallani.

Kassáról. Mihályi Kováts István P.

Koporsó írás.

Franklin Bénéjmin, kinek a' természet' esméretében olly számofak érdemei, elsőben Könyv-nyomtató lévén, ezen emlékezetre méltó koporsó-írást szerzette magának: — Itt nyugszik *Franklin Bénéjmin* Könyv-nyomtatónak teste, mint némely elavúlt könyvnek Táblája, melly fog-

lal-

lálványától el-szakadván, aranyozásától, 's ékességétől meg-fosztatott, 's a 'férgék' eledelekké vált; de a' munka maga (úgy hiszem) el-nem vész, hanem másodszor szebb, tisztább formában a' szerzője által meg-bővítettven, 's jóbbitatván ki-adattatik.

Hír-adás.

Sok tudós Munkáji által esmeretes Horváth Mihály Úrnak Pozsonban lévő egyik Oktatónak illy nevezetű Munkája, ujonnan ki-nyomtatott. *Theologia Pastoralis. Editio tertia auctior et emendatior, apud Anton Löwe Posonii in Tribus Tomis.*

Nem külömbben ama széles tudományú, és már fok hasznos munkáji által nevezetes Szvorényi József Úrnak az Anya szent egy Ház Történetinek rendes Tanítójának ezen munkája jött világozságra. *Jos. Mich. Szvorényi Historiae Ecclesiasticae in Regia Univerſitate Ungariae Professoris Pub. Ord. Historia Religionis et Ecclesiae Christianae, Clero Hungarico accommodata. Posonii Typis Ant. Löwe. Vol. 2.* Melly munka, mivel a' Magyar-Országi Anya - szent - egy - Háznak történeteit szép renddel és bőven elő adja, és minden történeteknek bizonyfág helyekre mutat, nem kis öröme 's díszére szolgálhat az egész Hazának.